

„Itt nagyon szépen fogadtak, [...] nagy volt az összetartás”
Életútinterjú Yehudit Cohennel¹

ILDIKÓ BAJCSI

„I Was Very Well Received Here, (...) There Was a Lot of Solidarity”. Life History Interview with Yehudit Cohen
Keywords: Yehudit Cohen; Dunaszerdahely; Dunajská Streda; southern Slovakian Jewry; Israel; Aliyah; life history interview; multiple identities

---

Yehudit Cohen (eredeti nevén Grünfeld Judit) 1951-ben született Dunaszerdahelyen. A Csallóközben fekvő települést „Kis Palesztinának”² nevezték a két világháború között, hiszen az 1921-es népszámlálás adatai szerint az 5171 fős városban a lakosságnak körülbelül a fele, vagyis 2332 személy volt izraelita vallású. Az 1930-as népszámlálás szerint Dunaszerdahely 6280 lakosa közül 35%-a zsidó származásúnak, 42%-a pedig izraelita vallásúnak vallotta magát. (Simon 2015, 34. p.) Yehudit azoknak a csehszlovákiai magyar holokauszt túlélő zsidóknak a „második nemzedékéhez” tartozik, akik saját maguk vagy szüleik révén elhagyták Csehszlovákiát és Izraelbe alijáztak.³ A dunaszerdahelyi zsidók nagy része ugyanis a holokausztot követően Izraelben telepedett le, s 1949 végére mindössze 180 zsidó maradt a városban.⁴

-
- 1 Interjú Cohen Yehudittal 2023. július 19-én, Holonban. Az interjú a Klebelsberg Kuno-ösztöndíj keretében készült. A szerző 18 életútinterjút készített olyan személyekkel, akik csehszlovákiai magyar származású zsidókként Izraelbe alijáztak a holokausztot követően. Yehudit Cohenen kívül a következő dunaszerdahelyi zsidókkal is készültek interjúk: José Andres Lacko, Unger Sándor, Pnina Hameiri (Lea Stadler), Sulamit Ohayon, Shlomo Yaari, Schenk László.
  - 2 A város egyik jellemzője az volt, hogy a zsidó közösség a település centrumában lakott, míg a keresztény lakosok a peremterületeken éltek. (Simon 2015, 29. p.)
  - 3 Az alija héber eredetű szó, s felmenetelt, felemelkedést jelent. A cionizmus egyik alapfogalma lett, az Erec Jisraelbe (Palesztinába), majd az Izraelbe történő bevándorlást jelenti a zsidók részéről. Holokauszt Emlékközpont enciklopédiája: <https://hdke.hu/tudastar/enciklopedia/alija/>, letöltés: 2023. 10. 10.

A dunaszerdahelyi zsidó közösség jórészt egyébként már a vészkorszak idején elpusztult, és a 2700 fős zsidó közösség tagjai közül a holokausztot követően körülbelül 650-en tértek vissza a városba.⁵ Interjúalanyom szüleit más szerdahelyi zsidókhöz hasonlóan szintén elhurcolták a vészkorszak idején.⁶ Édesapja előbb munkaszolgálatos volt, majd Vácon raboskodott, mivel egy konfliktus miatt börtönbüntetésre ítélték:

„Egy esetben megvert valakit [...], aki lezsidózta, és életfogytiglanra ítélték ütet és már [...] úgy volt, hogy kivégezik üköt, és ő nagyon erős ember volt és asszertív és harcult az életéért [...]. Szabó vót, és nagyon sokat szenvedett ottan.⁷ Mindenféle, volt

4 „A szerdahelyi zsidóság tömeges kivándorlása az USA-ba és Palesztinába 1947-ben indult meg, s 1949-re a hitközség életben maradt tagjainak nagy része elhagyta szülővárosát. Bár sokan az Egyesült Államokban, mások Kanadában, Ausztráliában vagy Angliában kezdtek új életet, a legtöbb szerdahelyi Izraelben telepedett le, ahol a túlélők és leszármazottaik azóta is rendszeresen összegyűlnek május 28-án, hogy megemlékezzenek egy már nem létező közösségről” – említi Simon Attila a dunaszerdahelyi zsidókról írt összefoglalójában. (Simon 2015, 84. p.)

5 Az 1941-es népszámlálás adatai szerint a visszacsatolt Felvidéken 67 876 zsidó személy élt, ebből Dunaszerdahelyen 2645, vagyis a település lakosságának a 40,2%-a tartozott az izraelita hitközséghez. (Braham 2015, 148–149. p.) Braham szerint a holokausztot követően körülbelül 650 túlélő tért vissza a városba. Ezután újjászervezték a hitközséget, amelynek az elnöke Jozsef Weisz lett, a rabbija pedig Weinberger Jehiel. A városban még 1990-ben is körülbelül 20 zsidó család élt. (Braham 2007, 622. p.)

6 A Felvidék visszacsatolását, vagyis az 1938-as első bécsi döntést követően számos jogfosztó rendelet sújtotta a dunaszerdahelyi zsidóságot is. Már közvetlenül az első bécsi döntés után a Csehszlovákiából „visszatért” városokban, így Dunaszerdahelyen is zsidó üzletek kirakatait verték be. (Simon 2014, 196. p.) Hasonló incidensekre került sor Komáromban is. (Bajcsi 2023, 44. p.) 1944. március 19-ét követően a dunaszerdahelyi zsidók sorsa is végleg megpecsételődött. Társadalmilag teljesen kirekesztették őket a városi életből, sárga csillag viselésére kötelezték őket, végül felállították számukra a gettót, 1944 júniusában pedig Kassán keresztül Auschwitzba deportálták őket. (Simon 2015, 18–24. p.) Braham összefoglalójában azt is leírja, hogy a dunaszerdahelyi gettót a Bacsák és a Csillag utcákban s környékükön rendezték be. A zsidók száma 2840 fő volt, ugyanis hetvenkét Komárom vármegyei község zsidóságát is ide gyűjtötték össze. A szerdahelyi gettóból először a helyi zsinagógába vitték őket, deportálásukra pedig 1944. június 15-én került sor. (Braham 2015, 779. p.)

7 Judit édesapjával a Jad Vasem készített interjút. Ebből az interjúból az derült ki, hogy Grünfeld Ármint (1920–2013) előbb ún. gyűjtőtáborba vitték, mert gazdaságilag és politikailag nem tartották megbízhatónak. Majd 1941 elejétől munkaszolgálatos volt Komáromban. A lánya által említett konfliktusra itt került sor: *„Vót egy jó barátom, aki a konyhán dolgozott és akkor mindig adott nekem duplát, ha odamentem, és egyik barátom, aki vót diószegi gyerek, az megkírt engemet, hogy hozzak öneki is. És akkor hozta a sajkát és hogy akkor egyszer csak gyótt a őrség [...] és meglátta, hogy nemcsak én eszek, a gyerek is eszik. S kikapta a kezibű, és pofon vágta a gyereket. [...] Erre föl én nem szígyelltem magam, én is vágтам őtet, hogy mit akarsz a én barátomtű. [...] És erre föl letartóztattak, letartóztattak és elvittek engemet [...] Komárombú Székesfehérvárra”. Később Grünfeld Ármin arról beszél, hogy Vácott volt börtönben, majd Szegeden, majd ismét Vácra került. Ezt követően 1943-ban Kisbéren volt, ezután a nyilasok elvitték őt, s német területre, az Őrségbe került. Interjú Grünfeld Árminnal 2008. július 28-án, Holonban (Jad Vasem).*

A szerző Yehudit (Judit) Cohennel 2023 júliusában

Vácon, [...] amik voltak börtönök, meg ilyen munkaszolgálatos helyek. Ő mindenhol volt, és vitték ütet mindenféle helyre, és [...] valahogyan valamiért őrrrel ottan megbarátkozott, [...] és az mondta neki, hogyha lehet, akkor szökjél innend el, [...] És ők elszöktek, amikor bombáztak és aztán elbújtak és onnand elfogták őt, és akkor [...] negyvenötbe kórházba tálták meg ütet. [...] Nagyon sokat szenvedett.”⁸

Judit egyébként a vele készült interjú során többször is hangsúlyozta édesapja találékonyosságát és nyitott magatartását, amely véleménye szerint mindvégig segítette őt a vészkorszak idején. Hozzátette, mások is elismerően nyilatkoztak a nagy akaraterejű sportemberről, aki sok szenvedés árán tért vissza Dunaszerdahelyre.⁹ Yehudit 1923-as születésű édesanyja (eredeti nevén Müller Eszter) szintén sokat szenvedett a holokauszt időszakájában, családja nagy része pedig elpusztult ebben az

időben. Judit elmondása szerint édesanyja a megpróbáltatások idején igyekezett alkalmazkodni a nehéz körülményekhez. Nyugodt és csendes természetű nagyban segítette őt az Auschwitzban eltöltött időszak túlélésében is:

„Ő is varrónőnek tanút, és azért, mert olyan ügyes vót, vót valami német asszony, akinek varrt, [...] és az segített neki és adott neki egy csomó ennivalót, amit elosztott a barátnőkkel ott [...] Auschwitzba [...]. Azelőtt is dolgoztak Dunaszerdahelyen [...], a gettóban, ott is dolgoztak. És ott is olyan ügyesen csinát mindent, hogy mindig [...] kivették őket, és nagyon kedves és csöndes vót.”¹⁰

8 Interjú Cohen Yehudittal 2023. július 19-én, Holonban.

9 „Nagyon sokat szenvedett, és valami aki, aki ismerte őtet jól, aszonta, hogy így valaki életbe maradt ilyen helyzetbe, az csak ritkán. És ő, ő nagyon sokat háború előtt, ő sportos vót, ő futballista vót, és háború után is visszagyütt Szlovákiába.” Interjú Cohen Yehudittal 2023. július 19-én, Holonban.

10 Interjú Cohen Yehudittal 2023. július 19-én, Holonban. Vö. Interjú Grünfeld (Müller) Estherrel 2008. július 29-én, Holonban (Jad Vasem)

Yehudit édesapjának életben maradt rokonai a holokauszt után Izraelbe emigráltak, követve ezzel számos dunaszerdahelyi zsidó példáját.¹¹ Szülei azonban, akik egyébként 1947-ben házasodtak össze, csupán 1964-ben alijáztak. Ebben közrejátszott, hogy Judit édesapja, Grünfeld Ármin (becenevén Kümös) Duaszerdahelyen köztiszteletben álló személy volt, így nehezen vált meg tőle a város, a második világháborút követően ugyanis a dunaszerdahelyi DAC futballcsapat egyik edzője és szervezője volt.¹² Ahogyan azt Kornfeld Tibor¹³ megjegyzi róla a városról írt összefoglalójában, a DAC (Dunaszerdahelyi Atlétikai Club) futballszakosztályának kiemelkedő tagjaként a maréknyi szerdahelyi zsidó egyikeként „még a háború után is igyekezett önkéntes munkával és szakmai tudásával a csapatot erősíteni”. (Kornfeld 2014, 99. p.) Kornfeld Ferenc Dunaszerdahely személyiségeit megjelenítő könyvében is megemlékezik Kümösről,¹⁴ a következőket jegyezve fel róla: „Ha az ember a dunaszerdahelyi labdarúgásról ír vagy beszél, akkor természetes, hogy csak az »A« csapatról lehet szó. De ez mégis teljesen így, mert olyan lelkes, önfeláldozó intező és edző csak Grünfeld Ármin volt, akinek a nevét néha felcserélték más Grünfelddel vagy más Árminnal. Ezért sokan csak a becenevén ismerték, hogy Kümös.” (Kornfeld 2007, 104. p.)

Bár Judit édesapja még az élelmiszeripar „legjobb dolgozójának” járó becsületjelvényét is megkapta 1960-ban, a szülők gyermekeik jövője érdekében 1964-ben mégis az izraeli emigráció mellett döntöttek.¹⁵ Ebben pedig nagy szerepe volt a pártállami években megtapasztalt zsidóellenességnek. Más csehszlovákiai településekhez hasonlóan ugyanis Dunaszerdahelyen sem csupán a holokauszt időszakában volt jelen az antiszemitizmus, hanem a háborút követő pártállami években is. Nemcsak a zsidó

11 A holokauszt, illetve a kivándorlások következtében mára kb. 60 főre csökkent a dunaszerdahelyi zsidó hitközség létszáma. (Simon 2015, 25. p.)

12 Édesapja elmondása szerint a nevet azért kapta, mert egyszer egy barátjának azt mondta, hogy menjenek „Hümösre” tanulni. Ettől kezdve őt Kümösnek nevezték Dunaszerdahelyen. Interjú Grünfeld Árminnal, 2008. július 28-án, Holonban. (Jad Vasem)

13 Kornfeld Tibor 1952-ben született Dunaszerdahelyen. Nagyapja, Kornfeld Ármin Dunaszerdahely egykori alpolgármestere volt, édesapja, Kornfeld Ferenc pedig a Dunaszerdahelyi Zsidó Hitközség tiszteletbeli elnökeként tevékenyen szervezte a városi életet. Kornfeld Tibor édesapjához hasonlóan részt vállalt a városi közélet alakításában, és a Dunaszerdahelyi Zsidó Hitközség vezetőjeként tevékenykedett. 2021-ben hunyt el. MAZSI-HISZ, <https://mazsihisz.hu/accessible/hirek-a-zsido-vilagbol/megemlekezesek/gyasz-elhunyt-kornfeld-tibor-a-dunaszerdahelyi-zsido-hitkozseg-vezetoje>, letöltés: 2023. 10. 10.

14 Kümös futbalszeretetről még egy vicces történetet is elmesél Kornfeld Ferenc. Eszerint Judit édesapja egy alkalommal annyira belefeledkezett a futballmeccs megvitatásába a városban, hogy a tejeskannát is a városban felejtette. Így megaludt tejet vitt haza feleségének. (Kornfeld 2007, 104–105. p.)

15 Egyébként Judit édesapja 2010 augusztusában Pro Urbe díjat is kapott, ebben az évben ugyanis a bíráló szakbizottság a „Slavoj Dunaszerdahely 1961-62” nevű bajnokcsapatnak javasolta az elismerő címet. Interjú Cohen Yehudittal 2023. július 19-én, Holonban.

Yehudit Cohen szülei

hitéletet lehetetlenítették el a kommunista diktatúra időszakában, az 1950-es évek koncepciók pereiben több dunaszerdahelyi zsidó személy is érintett volt.¹⁶ A zsidóság életkörülményei tehát ismét megnehezedtek, az állambiztonsági szervek, vagyis az ŠtB (Štátna bezpečnosť) zsidó osztálya állandó megfigyelés és fenyegetettség alatt tartotta a dunaszerdahelyi zsidóságot is. Kornfeld Tibor megjegyzi erről az időszakról: „Az esz-
közökben nem nagyon válogattak. Talán ezért is titkolták sokan zsidóságukat, és még templomba sem mertek elmenni. Féltették munkájukat, gyermekeik jövőjét, családjuk biztonságát. A rendszer képviselői nem nagyon rejtették véka alá, hogy számukra a zsidóság »megbízhatatlan elemnek« minősül. Ezt kellőképp tudtukra is adták minden zsidónak – ha titkolta származását, ha nem.” (Kornfeld 2014, 205. p.) Mindezek következtében Judit családjához hasonlóan a dunaszerdahelyi zsidók közül sokan választották az 1960-as években az Izraelbe való kivándorlást, amelyet a hatvanas évek elején

16 „Az 1950-es évek elején két kirakatpert is rendeztek Dunaszerdahelyen a valamikori »Nagykőzmér«, későbbi nevén Partizán (Arany kalász) szállóban, a Slovlik konzervgyár és baromfifeldolgozó üzemek vezetői ellen. Akkor azok Kárpátia és Dunostrov néven működtek. Mindkét per szereplői kizárólagosan zsidók voltak: Dukesz, Mráz, Kardos, Novotny. Koholt vádak alapján elítélték őket, és mit sem segített a későbbi rehabilitálásuk.” (Kornfeld 2014, 203. p.)

legális úton valósítottak meg, a prágai tavaszt követően pedig illegális módon hagyták el Csehszlovákiát. (Simon 2015, 25. p.)

Yehudit szerint, aki mindössze 13 éves volt a család kivándorlásakor, családjá az 1960-as években érzékelte az antiszemitizmust a városban, s szülei végül gyermekeik érvényesülését szem előtt tartva az alijázás mellett döntöttek:

„Nem láttunk nagyobb vagy jobb jövőt. Az, hogy volt a elnyomás [...]. Lassan láttad, hogy ügyes lehetsz, de az nem biztos, hogy ad neked jövőt, mer [...] a kommunizmusba is vettük, hogy ki a zsidó vagy ki nem, és [...] sokan mondták, hogy nem adtak nekük állást, vagy nem adtak nekik előrehaladást, és nem hagytak nekik tanulni, azért, mer valaki elmondta, hogy zsidó. És mindezek a dolgok számításba vettük, mer a jobb jövőt akartak minékünk.”¹⁷

A nyelvi nehézségek miatt kezdetben nem volt egyszerű a beilleszkedés Izraelben, Yehudit édesanyja például soha nem tanult meg teljes egészében ivritül, vagyis modern héberül.¹⁸ Mindemellett az izraeli élet anyagi alapjainak a megteremtése is nagy kihívást jelentett a bevándorlók számára. A dunaszerdahelyi és környékbeli kivándorlók azonban a kezdettől fogva segítettek egymást.¹⁹ Abban, hogy szülei rövid időn belül elhelyezkedtek a zsidó államban, közrejátszott a dél-szlovákiai (elsősorban a dunaszerdahelyi) rokonok és barátok segítsége, akik kezdettől fogva támogatták Judit szüleit:

„De voltak [...], akik gyöttek a országba, a negyvennyolcba jóbarátok mind gyöttek segíteni, [...] és gyöttek a szüleimnek segíteni, a anyám hogy gyűjjön, hogy hol [...] tudjon dolgozni, mert nyelvet aki nem tudja, nem tudja [...]. Volt a anyámnak [...] egy unokatestvője, akik pozsonyiak, a apjának a [...] testvőjének a lánya, [...] nagyon rendes férje volt, az is Szlovákiából, és azok is nagyon sokat segítettek a szüleimen. Annak is volt valami rokonság, és a anyámnok keresett munkát varrónőnek [...]. Azelőtt vót, úgyhogy kibéreltek varrónőt, gyött reggel és estélig ott dolgozott, ahol voltak ilyen színészek Tel-Avivban meg ilyen híres emberek, és a anyám odament hozzá, reggel vitte az újságokat, a Burdát.”²⁰

Yehudit szülei egyébként más dél-szlovákiai települések zsidóságához hasonlóan a két háború közötti időszakban többes identitásúak voltak: a magyarsághoz való kul-

17 Interjú Cohen Yehudittal 2023. július 19-én, Holonban.

18 A modern héber nyelv kialakulásáról bővebben lásd: Zsido.com: <https://zsido.com/egy-nyelvi-sikersztori-a-bibliai-hebertol-a-modern-ivritig/>, letöltve: 2023. 10. 10.

19 Engel Alfréd megjegyzi a dunaszerdahelyi zsidó hitközségről írott összefoglalójában a kivándorlókról: „Első tevékenységük volt, hogy a szerdahelyi gettóból deportált »Dunaszerdahely, Somorja, Nagymagyar és környéke mártírjainak emlékére« címen jótékony célú segítőpénztárt létesítettek.” (Engel 1995, 167. p.)

20 Interjú Cohen Yehudittal 2023. július 19-én, Holonban.

turális kötődés mellett fontos volt számukra a csehszlovák állam iránti lojalitás is.²¹ Hozzá kell tenni, hogy dunaszerdahelyi zsidóság nagy része a két háború között magyarul beszélt, és a magyar kultúra aktív résztvevője volt. A helyi zsidók második nyelve a német volt, szlovákul csak azok beszéltek, akik szlovák iskolába jártak ez időben. (Simon 2015, 34–35. p.) Yehudit édesanyja ugyanakkor éppen azok közé a helyi zsidók közé tartozott, akik már az első Csehszlovák Köztársaságban szlovák iskolákat látogattak. Így nem meglepő, hogy Judit is szlovákul kezdte meg Dunaszerdahelyen az általános iskolai tanulmányait. Családjának többes kötődése egyébként nagy hasznukra vált az alijázást követően, hiszen kiszélesítette számukra a kapcsolatokat. Szlovák és magyar nyelvtudásuk által nemcsak a csehszlovákiai, hanem a magyarországi zsidókkal is könnyen kapcsolatokat teremtettek:

„Aki magyarul beszéltek, vagy szlovákul, azok maradtak hamarabb barátok. [...] a anyám is szlovák iskolába járt, úgyhogy jól tudott szlovákul. A testvérem is szlovák iskolába, és tudtuk a nyelvet itt is beszélni, meg ott is beszélni. Úgyhogy ez nagyon fontos volt, és az apám is szereztek nekije munkát azok is a barátok [...].”²²

Yehudit számára például az jelentett nagy segítséget, amikor az iskolában egy budapesti lány mellésegődött, és támogatta őt a felzárkózásban. Ezenkívül azt is elmondta, hogy egy összetartó közösség vette őt körül az iskolában, és nemcsak a diákok, hanem a tanárok is segítségére voltak a kezdeti nehézségek áthidalásában:

„És [...] körülöttem [...] vót jó energia, és amikor gyöttem ide, [...] akkor nehéz vót. Mert [...] ahol nem tudom a nyelvet, nem [...] tudtam semmit se, és rögtön iskolába mentem, [...] és a nyelv egy kicsit nehéz vót. De szerencsémre vót ottan valaki, aki anyja budapesti vót és ő is [...]. A lány [...] tudott magyarul, és ahogy gyöttem, rögtön körülvettek, az egész osztály, és gyöttek és reggel gyöttek értem az iskolából. Meg vissza, meg idementek, ahova mentek, volt ott ilyen csoport, ilyen gyerekcsoport, ilyen organizáció, vittek oda. [...] Hazavittek, és nagyon körülvettek és nagyon segítettek, és a tanítónő, aki volt nekem a triedna [osztályfőnök]. Láttó, hogy van potenciál, hogy van lehetőség, és minden nap elvitt és a iskola után, ültem vele tanulni.”²³

21 Mindehhez hozzátartozik, hogy a csehszlovák állam által felkínált érvényesülési lehetőségek sokakat vonzottak, és a lojalitás, az asszimiláció felé vezették az izraelita lakosságot. Kovács Éva ilyen „közvetítési kényszernek” jelöli meg például „az illetőség és az állampolgárság megszerzésének, a munkalehetőségeknek, az iskoláztatásnak a nemzetiségi bevalláshoz való” kötését. Ő ugyanakkor a szlovákság irányába induló asszimilációt inkább integratív jellegűnek tekinti, mely a két világháború közti két évtized rövideje miatt sem jelenthetett kulturális vagy társadalmi közösséget. (Kovács 2004, 123. p.)

22 Interjú Cohen Yehudittal 2023. július 19-én, Holonban.

23 Interjú Cohen Yehudittal 2023. július 19-én, Holonban.

Egyébként Yehudit később megemlítette, hogy jelenleg ő maga is segíti az újonnan betelepültek integrálódását a zsidó államba. Férjével „örökbe fogadtak” egy orosz családot, akik mára már sikeresen beilleszkedtek az izraeli társadalomba.²⁴

Yehudit az iskolai évek után a kötelező katonai szolgálatát teljesítette, de 1972-es leszerelését követően még két évig szolgált önkéntesen az izraeli hadseregnél. 1975-ben férjhez ment Shukihoz, kárpátaljai származású férjéhez, akivel két leány- s egy fiúgyermeket neveltek fel. A katonaságot követő időszakot az egyetemi és a munkahelyi évek jelentették: „*Kezdtem tanulni egyetemen, statisztika és [...] általános ilyen tudományt. És [...] a tanulásommal együtt kezdtem dolgozni Bezeqbe, telefontársaságba, akkor még pósta vót, és aztán lett Bezeq és lettem elég nagy pozícióba ottan.*”²⁵ Judit egyébként azt is kifejtette, hogy munkahelyén mindvégig nagy előnyére volt magyar nyelvtudása, amely hozzájárult a szakmai kapcsolatok kiszélesítéséhez.

Yehudit a vele készült interjú során arról is részletesen beszélt, hogy szülei – más túlélőkhöz hasonlóan – kezdetben nem beszéltek a holokauszt eseményeiről. S a második nemzedék tagjai sok esetben nem ismerték részletesen a szüleik életében végbement történéseket a vészorszak idejéből. A csend megtörésére a Jad Vasem segítségével került sor, a holokauszt eseményeit feltáró intézet ugyanis számos túlélő – köztük Yehudit szüleinek a – tanúvallomását rögzítette 2008-ban. Érdekes megemlíteni Hanna Jablonka izraeli történész véleményét is a fenti kérdésben. Ő elsőként kezdett mélyebb tudományos történeti elemzésekbe a holokauszt túlélők kapcsán Izraelben.²⁶ Megállapítása szerint az ún. „hallgatás mítosza” nem megalapozott, hiszen a túlélők kezdettől fogva sokféle módon dokumentálták a holokauszthoz kötődő megtapasztalásaikat.²⁷ Ez azonban az ő véleménye szerint sem jelentette azt, hogy a szülők gyermekeikkel is részletesen megosztották volna a második világháború idején átélt traumákat.²⁸

A fentiek minden bizonnyal összefüggenek azzal, hogy a felnőtté vált második nemzedék tagjai maguk is részt vállalnak a családi múlt feltárásában. Yehuditnak pél-

24 Kiemelte: a friss bevándorlóknak fontos a segítségnyújtás a napi intézniezőkban, az adminisztratív feladatok ellátásában és a munkahely kiválasztásában. Interjú Cohen Yehudittal 2023. július 19-én, Holonban.

25 Interjú Cohen Yehudittal 2023. július 19-én, Holonban.

26 Hanna Jablonka elsőként írt Izraelben doktori disszertációt a túlélőkről. Kutatási eredményei később egy angol nyelvű kötetben is megjelentek, (Yablonka 1999.)

27 Yablonka, H.: Survivors of the Holocaust in Israel: Image and Reality: <https://www.youtube.com/watch?v=jE3fa3jTEUQ>, letöltve: 2023. 10. 10.

28 Hanna szerint ez érthető, hiszen jogosan tarthattak tőle, hogy a gyermekek nem tudják feldolgozni a szülőikkel történt eseményeket. Egyébként a szülők és a gyermekek közötti távolság is jóval nagyobb volt korábban, és ez is hozzájárult a felmenők „hallgatásához”. Interjú Hanna Jablonkával 2023. augusztus 24-én, Givatayimban.

dául személyesen is nagy szerepe volt abban, hogy szülei megtörjék a csendet és feltárják a múlt sebeit. Míg édesapja korábban egyáltalán nem kívánt nyilatkozni, Judit biztatására két interjú is adott a Jad Vasemnek. Interjúalanyom azt is megemlítette, hogy a vészkorszak eseményeinek a megosztása nagy segítségére volt szüleinek a holokauszt feldolgozásában. Ő pedig felismerve a „kibeszélés” jelentőségét, maga is arra biztatja gyermekeit, hogy érdeklődjenek a család történetéről:

„A szüleim évekig nem beszéltek [...], ami vót velük, nem tudtuk. Mindig tudtuk, hogy kis család vagyunk, de nem tudtuk, hogy miért, és nem beszéltek. Amikor kezdtek itten beszélni, ők [...] hagyták csöndbe, nem mondtak, vótunk, és evvel el van intézve. Tizenöt évvel ezelőtt kezdődött itten [...] az, hogy [...] tesztimóniát [tanúbizonyosság] adnak a Jad Vasembe, és [...] nem akartak beszélni. És nem tudom, a anyámat lehetett meggyőzni és anyám hajlandó volt és aztán a apámnak is mondtam, hogy ez a lehetőség elmesélni. Nem, nem, nem. Anyám adta, adtak mind a ketten tesztimóniát, föl van téve, megvan nekük minden. És amikor elment, aki interjút csinált, akkor apám azt mondta, elfelejtettem igen sok dolgot, most jut a eszembe, hogy [...] min mentem át. [...] Mondom, [...] tudod mit, nem történik semmi, megpróbálok, és telefonálok és megkérdem, hogy lehet-e még többletet csinálni, még egyet. Rögtön gyöttek és csináltak, olyan, mintha nem tudom, mi ment volna le rajta. Adott még egy interjút, és ami hiányzott, még mesélte. [...] én szerintem az, hogy én intéztem, az fontos vót, mert nem mindenki vót hajlandó adni és [...] az nagyon fontos adatok, ami van nekük van, egy emlék talán. És mondom, amikor van lehetősége mámo, a gyerekeimnek mondom, kérdezz mindent, amit tudsz, mer aztán nincs kihő, kitű [...]”²⁹

Yehudit miközben tudatosította a családi emlékezet jelentőségét, hangsúlyozta, hogy a felmenők hiánya nagyban hozzájárul a család felértékelődéséhez. Ez pedig véleménye szerint nemcsak esetükben van így, de az izraeli zsidóság körében megtapasztalható közösségi tudat kialakulásában is közrejátszik. Mindemellett a kulturális különbségek fellazulásához, valamint a nyitott és befogadó társadalom kialakulásához is nagyban hozzájárul a zsidó államban:

„Én nekem nem volt nagymamám. Gyöttem ide, én már 13 éves voltam, nagyon irigyeltem, hogy kis család voltunk, voltak a szüleim, meg a bácsim, nem úgy vót, hogy van itten a néni, vagy valaki aki, [...] a család szét lett, mindenkinek a család a legfontosabb. És az, hogy látod, hogy először is az ország összetart. Most vannak a cirkuszok, de akkor is én azt hiszem, hogy olyan meleg ország, mind itt van, [...] az, hogy nyitva. Vagy, vagy kimísz az utcárok, nem számít, hogy mi van, mindenkibe beleakadsz. Nem úgy van, nem úgy van ottan, hogy egész világon. Voltam Londonba, voltam itten, voltam ottan, van a dísztansz. És itten, itten én azt hiszem, hogy nem úgy van, és ha szükség

29 Interjú Cohen Yehudittal 2023. július 19-én, Holonban.

van, akárhogy van, [...] azért segítnek. És nem vagyok biztos, hogy úgy van máshol. Nem vagyok biztos. Sokkal formalitásobb, én nagyon szeretem a meleg embereket [...].³⁰

Mindebben az is közrejátszik, hogy az ország egy vallási és kulturális olvasztóté-
gely, amelybe az 1948-as megalakulása óta érkeznek zsidó bevándorlók.

Ahogy említettem, Yehudit többes kötődésűként határozta meg magát, ezen belül elsősorban izraeliként, másodsorban pedig szlovákként definiálta magát. Többes identitására értéktöbbletként tekint, amely számára folyamatosan bővíti a kapcsolato-
kat. Egyaránt követi a magyar és a szlovák médiát: rendszeresen nézi a magyarországi Duna Televízió csatornáját, emellett szlovák újságcikkeket is olvas. Magyarul és szlová-
kul is nagyon jól beszél, de a héber nyelvet használja leginkább, kárpátaljai származású férje ugyanis nem tud magyarul és szlovákul sem. Többes identitása a hétköznapi életben a közép-európai ételek elkészítésében nyilvánul meg leginkább. Rendszeresen készít káposztás knédlit, mákos süteményt, túrós és szilvás gombócot, és használ paprika-
krémet. Gyermekeivel is héberül kommunikál, ők azonban elmondása szerint értenek, ám nem beszélnek magyarul. A gyermekek többes nyelvtudásának kialakításában köz-
rejátszott Yehudit édesanyja, aki besegített a fiatalok nevelésébe. Interjúalanyom ugyanakkor hangsúlyozta, hogy számára kezdettől fogva fontos volt a gyermekek héber nyelvtudásának az elsajátítása, hiszen korábban nagyon sokan hibásan beszéltek ivri-
tül Izraelben.³¹

Yehudit többes kötődéseivel párhuzamosan elsősorban izraeliként definiálta magát, hazájaként pedig egyöntetűen Izraelt jelölte meg. Számára ugyanis nagy bizton-
ságot jelent a „zsidó ország, aki megvédi a zsidókat. [...] És az ország megcsinál min-
dent, hogy megvédje a zsidókat. [...] Akárhogy vannak a veszedelemek, ha valami
probléma van, akkor itten mindenki, egyike, egymás mellett vannak. Mostan sztrájkjú-
nak, most veszekesznek, de az, hogy fontos a zsidó ország és [...] ez az ország, [...] aki-
hez köll, hogy tartozzon a zsidó.”³²

Judit fontosnak tartja családi múltjának az ápolását. Ez pedig abban is megnyilván-
ul, hogy gyakran ellátogat Szlovákiába. Családjával együtt rendszeresen részt vesz a
dunaszerdahelyi Azkara alkalmain, vagyis a holokauszt áldozatairól való megemlékezé-
sen, ahová már több unokáját is elvitte magával. Mindemellett a dunaszerdahelyi zsi-
dóság közösségi oldalának, a Dunaszerdahely-Zachor nevű facebookcsoportnak is
aktív tagja.

30 Interjú Cohen Yehudittal 2023. július 19-én, Holonban.

31 Interjú Cohen Yehudittal 2023. július 19-én, Holonban.

32 Interjú Cohen Yehudittal 2023. július 19-én, Holonban.

Források

- Interjú Cohen Yehudittal 2023. július 19-én, Holonban (Készítette: Bajcsi Ildikó)
Interjú Grünfeld Árminnal 2008. július 28-án, Holonban (Készítette: Jad Vasem)
Interjú Grünfeld (Müller) Estherrel 2008. július 29-én, Holonban (Készítette: Jad Vasem)
Interjú Hanna Jablonkával 2023. augusztus 24-én, Givatayimban (Készítette: Bajcsi Ildikó)

Szakirodalom

- Bajcsi Ildikó 2023. *Nemzethűség és őrségváltás. A komáromi és környékbeli zsidóság jogfosztása (1938–1944)*. Budapest, Múlt és Jövő–Clio Intézet–Impulzus.
- Braham, Randolph L. 2007. *A magyarországi holokauszt földrajzi enciklopédiája*. Budapest, Park Kiadó.
- Braham, Randolph L. 2015. *A népirtás politikája. A holokauszt Magyarországon*. 1. kötet. Budapest, Park Könyvkiadó.
- Engel Alfréd 1995. *A dunaszerdahelyi zsidó hitközség emlékkönyve*. Pozsony, Kalligram Kiadó.
- Holokauszt Emlékközpont enciklopédiája: <https://hdke.hu/tudastar/enciklopedia/>, letöltés: 2023. 10. 10.
- Yablonka, Hanna 1999. *Survivors of the Holocaust: Israel after the War*. New York, New York, NYU Press.
- Yablonka, Hanna: *Survivors of the Holocaust in Israel: Image and Reality*: <https://www.youtube.com/watch?v=jE3fa3jTEUQ>, letöltve: 2023. 10. 10.
- Kornfeld Ferenc 2007. *Az én városom Dunaszerdahely – „Kis Jeruzsálem”*. Dunaszerdahely, Sidó Ferenc.
- Kornfeld Tibor 2014. *Volt egyszer egy zsidó város, Dunaszerdahely*. Dunaszerdahely, Agentúra Radko.
- Kovács Éva 2004. *Felemás asszimiláció. A kassai zsidóság a két világháború között (1918–1938)*. Somorja–Dunaszerdahely, Fórum Kisebbségkutató Intézet.
- MAZSIHISZ, <https://mazsihisz.hu/accessible/hirek-a-zsido-vilagbol/megemlekezesek/gyasz-elhunyt-kornfeld-tibor-a-dunaszerdahelyi-zsido-hitkozseg-vezetoje>, letöltés: 2023. 10. 10.
- Simon Attila 2014. *Magyar idők a Felvidéken 1938–1945. Az első bécsi döntés és következményei*. Budapest, Jaffa Kiadó.
- Simon Attila 2015. *Dunaszerdahely – Kis Palesztina. Útikalauz egy eltűnt zsidó közösség történetéhez*. Bratislava, Izraelská obchodná komora na Slovensku.
- Zsido.com: <https://zsido.com/egy-nyelvi-sikersztori-a-bibliai-hebertol-a-modern-ivritig/>, letöltve: 2023. 10. 10.

ILDIKÓ BAJCSI

„I WAS VERY WELL RECEIVED HERE, (...) THERE WAS A LOT OF SOLIDARITY”. LIFE HISTORY INTERVIEW WITH YEHUDIT COHEN

The study is part of a larger research project, the main aim of which is to examine, using the oral history method, identity changes, multiple attachments, and deeper aspects of integration strategies of Jews who migrated from South Slovakia to Israel. The paper develops the life story of Yehudit Cohen (née Judit Grünfeld) on the basis of a biographical interview conducted in Israel. Judit's family is one of those Jews from Dunaszerdahely (Dunajská Streda) who were born in Czechoslovakia, but in the 1960s they too immigrated to Israel, i.e. made Aliyah. During the life history interview, the interviewee tells of her parents' destiny events leading up to the period of the Holocaust. Both of them were deported, but they were among the few Jews who returned to Dunaszerdahely. Anti-Semitism continued to be present in Czechoslovakia during the party-state years, so the family moved to Israel (made aliyah) in 1963 in the hope of a better future. The paper describes the difficulties of the initial years in Israel, the most problematic of which was learning Hebrew. It also shows how relatives and acquaintances coming from Czechoslovakia, especially from Dunaszerdahely, helped each other a great deal after the Aliyah. The study also highlights Judit's multiple identities, mainly through her multiple language skills and her preparation of Central European dishes, within which her Israeli identity dominates.